
Kiehtova Kallas

Silja Vuorikuru: Aino Kallas. Maailman sydämessä. SKS 2017. 322 s. ISBN 978-952-222-4248.

Mielessä kävi väistämättä epäily uuden Aino Kallas -elämäkerran ilmestyttyä. Voiko Kallaksesta kertoa enää mitään uutta – ainakaan sellaiselle henkilölle, joka on lukenut Kallaksen koko tuotannon, päiväkirjat, kirjekokoelmat ja ilmestyneet elämäkerrat? Kyllä voi. Vuorikurun kirjoittaman Aino Kallas -elämäkerran luetua voi todeta vanhan viisauden, jonka mukaan mitä enemmän tietää, sen vähemmän oikeastaan tietää. Teos avaa tuoreella tavalla Aino Kallaksen elämää ja tuo esiin monia yllätyksiä.

Aino Kallas (1878–1956) on edelleen yksi käännetyimpiä suomalaisia kirjailijoita maailmalla. Suomessa Kallas nähtiin virolaisena ja Virossa suomalaisena kirjailijana, mikä herätti hänessä syvää katkeruutta. Se aihe-

utti kirjailijassa usein irrallisuuden tunteen. Elämänsä loppuvaiheessa Aino Kallas sai nauttia kuuluisuudesta ja suosiosta. Siihen asemaan hänellä oli ollut pitkä ja osin traaginenkin taival.

Historiantutkijana on erittäin helppo samaistua Aino Kallaksen kirjailijanuraan. Kallaksen kirjallinen tuotanto vertautuu läheisesti historiantutkijan työhön, ja siksi monet esimodernia aikaa tutkivat kokevat hänen tuotantonsa läheiseksi. Historiantutkija tunnistaa Kallaksen pääteoksissa käytetyn omintakeisen kronikkatyylin, joka tulee vastaan 1600-luvun tuomiokirjoja kääntäessä ja varhaisissa Raamatun käännöksissä. Tästä syystä on kiinnostavaa, kuinka Vuorikuru valottaa sitä, miten Kallas lopulta kiinnostui vanhasta testamentista ja vanhojen Raamatun käännösten suomen kielestä. Sen kautta hän loi oman tapansa kirjoittaa vastaavalla tyyllillä pienoismaaneja ja novelleja. Kallakselle oli tärkeää löytää sanojen oikea rytmi ja tekstin poljento.

Kallaksen kuuluisat pääteokset *Barbara von Tiesenhäusen*, *Reigin pappi* ja *Sudenmorsian* on kirjoitettu arkaaisella kronikkatyylillä. Niiden lisäksi myös muutamia novelleja, joissa Kallas osin vielä etsi ilmaisumuotoaan, ovat samaa tyyliä. Kallas luki Raamattua ja poimi vanhasta testamentista ideoita novelleihinsa, jotka yhä useammin sijoittuivat hänen aviomiehensä Oskar Kallaksen kotimaan Viron historiaan. Erikoisen ja ainutlaatuisen kirjoitustyylin tekeekin Aino Kallaksesta koko historiallisen romaanin genressä täysin poikkeuksellisen kirjailijan. Elämäkerta antaa paljon tilaa Kallaksen kirjoitustyylin etsinnälle sekä romaanien ja novellien esittelylle. Ehkä sellaisen lukijan mielestä liikaakin, jota ensi sijassa kiinnostaisi Kallaksen värikkäät elämänvaiheet. Tasapaino on kuitenkin sopiva ja on selvää, että elämäkertakirjailijana on tehtävä vaikeita valintoja.

Tekstissä on jonkin verran toistoa, mutta se ei onneksi nouse häiritsevästi esiin. Historiantutkijana tosin jäin kaipaamaan tarkempaa analyysiä Raamatun lisäksi niistä monista muista historiallisista lähteistä ja kronikoista, joita Kallas hyödynsi romaaniensa ja novelliensa taustatyössä. Siitäkin huolimatta, että esimerkiksi *Reigin papin* taustana oleva tuomiokirjatapaus 1640-luvulta on selvitetty muualla. Aino Kallaksen lähdeytöskentelyn tarkempi selvittäminen olisikin kiinnostava aihe Suomen Ruotsin ajan tutkijan näkökulmasta. Toivottavasti joku vielä joskus tarttuisi aiheeseen Aino Kallas historiantutkijana.

Vuorikuru ei kohtele Kallasta silkkihansikkain, vaan tuo esiin tämän raadollisenkin puolen, mikä osaltaan täydentää kirjailijakuva. Nuori Aino Krohn oli etuoikeutetussa asemassa synnyttyään kuuluisaan Krohnieen sukuun. Hän oli myös jonkin verran hemmoteltu eikä

tie kirjailijaksikaan ollut kovin ohdakkeinen. Julius Krohnin tyttärenä nuori Aino Krohn julkaisi runokokoelmansa vasta 17-vuotiaana nimimerkillä ”Aino Suonio”. Teos sai suopeat arvostelut.

Vuorikuru onnistuu kirjoittamaan Aino Kallaksen elämästä tavalla, joka koukuttaa lukijan. Hän täyttää päiväkirjoissa sivuutetut tai kokonaan puuttuvat kohdat. Kun Aino ja Oskar Kallaksen aviokriisi käy kiivaimmillaan (taustana vuosien 1917 ja 1918 tapahtumat), alkaa miettiä kuinka tässä käy, vaikka lopputuloksen hyvin tietäinkin. Se on esimerkki yhdestä elämänvaiheesta, joka Kallaksen omassa päiväkirjassa sivuutetaan loppujen lopuksi melko lyhyesti ja nopeasti. Suhde Eino Leinon oli huomattavasti vakavampi ja paljon laajemmin ihmisten tiedossa kuin mitä päiväkirjasta käy ilmi.

Vuorikuru nostaa esiin kiinnostavasti usein esitetyn väitteen, että vasta rakastuminen Eino Leinon teki Kallaksesta todellisen kirjailijan. Ikään kuin Kallaksen omat taidot olisivat siinä prosessissa toissijainen tekijä. Kunniat Kallaksen menestysromaaneista onkin pyritty siirtämään Eino Leinolle. Aino Kallas oli kuitenkin jo paljon aiemmin alkanut kehittää omaa tyyliään ja teemoja, jotka myöhemmin 1920-luvulla muovautuivat romaaneiksi. Tästä Vuorikuru on nostanut hyväksi esimerkiksi vuodelta 1910 olevan näytelmäkirjoituksen nimeltä *Batsheba*. Edellisen lisäksi Vuorikuru kääntää näkemyksen vielä toisinpäin ja pohtii sitä, mikä oli Aino Kallaksen merkitys Eino Leinon tuotannolle.

Oikeastaan yllättävää on sekin, kuinka rohkea ihmis-oikeuksien puolustaja Aino Kallas oli omana aikanaan 1920- ja 1930-luvuilla, minkä Vuorikuru nostaa esiin. Oleskellessaan Yhdysvalloissa, Kallas kiinnitti huomionsa tummaihoisten eriarvoiseen kohteluun, jota hän vertasi viroilaisten kokemaan sortoon. Hän ei hyväksynyt rotuerottelua. Myöhemmin 1930-luvulla Aino Kallas käänsi viroksi juutalaiskulttuurin pohjautuvan näytelmän *Dibbuk*, jonka esityskausi oli pakko keskeyttää äärioikeiston painostuksesta. Se järkytti kirjailijaa. Vuorikuru arvioikin osuvasti, että Aino Kallaksen julkisuuskuva on osin vääristynyt. Hänet on usein nähty ylväänä ja hyväosaisena seurapiirirovana, mutta hänen herkkyytensä sosiaaliselle eriarvoisuudelle on jäänyt varjoon.

Vuorikurun Aino Kallas elämäkerrassa on monia pieniä herkullisia detaljeja. Harva esimerkiksi tietää, millä tavoin nuori Aino Krohn liittyi L. M. Montgomeryn klassikkokirjaan *Pieni runotyttö*. Aino Krohn oli 1890-luvulla I. K. Inhan vakavan ihastuksen kohde. Aino tosin ei vastannut 13 vuotta vanhemman miehen tunteisiin. Naimattomaksi jäänyt Inha suomensi vuonna 1928 Montgomeryn tyttökirjan, jolle hän antoi nimeksi *Pieni runotyttö*. Se saattaa viitata 17-vuotiaan Aino Krohnin

esikoisteokseen, vuonna 1897 ilmestyneeseen runokirjaan *Lauluja ja balladeja*, sillä kyseisessä teoksessa suomenkielinen sana runotyttö esiintyy ensi kerran. Myös muutamissa lehtiarvosteluissa Aino Krohnia nimitettiin runotyttöksi. Jää tietysti arvoitukseksi, näkikö I. K. Inha Uuden Kuun Emilia Starrin kirjailijaksi kasvamisessa Aino Krohnin tarinan.

TIINA MIETTINEN, FT
TAMPEREEN YLIOPISTO